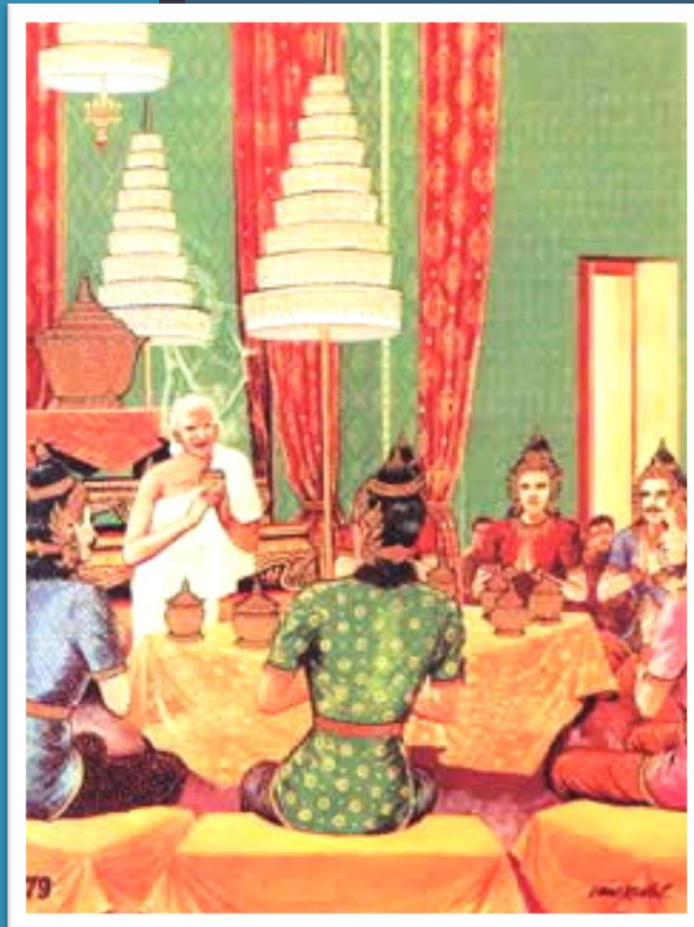
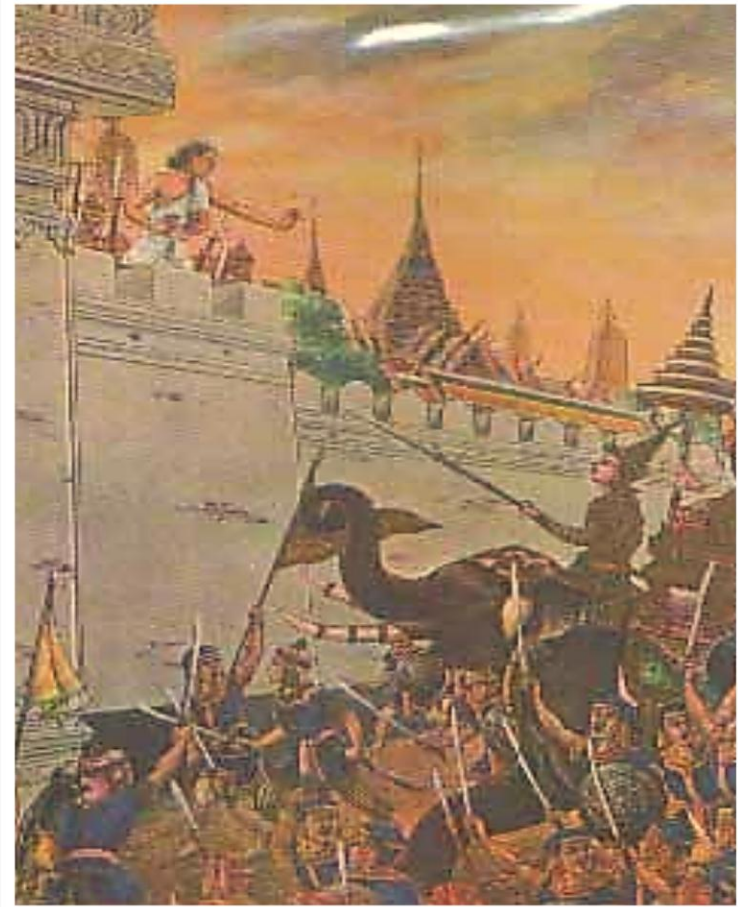

สามัคคีเภทคำฉันท์

วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

คำว่า สามัคคีเภท เป็นคำสมาส
เภท มีความหมายว่า การแบ่ง การ
แตกแยก การทำลาย สามัคคีเภท มี
ความหมายว่า การแตกความสามัคคี
หรือ การทำลายความสามัคคี

ผู้แต่ง

นายชิต บุรทัต กวีในรัชกาลที่ ๖ ในขณะที่บรรพชาเป็นสามเณร อายุเพียง ๑๘ ปี ได้เข้าร่วมแต่งฉันทสมโภชพระมหาเศวตฉัตรในงาน ราชพิธีฉัตรมงคล รัชกาลที่ ๖ เมื่ออายุ ๒๒ ปี ได้ส่งกาพย์ปลุกใจลงใน หนังสือพิมพ์สมุทรสาร นายชิต มีนามสกุลเดิมว่า ชวางกูร ได้รับ พระราชทานนามสกุล “บุรทัต” จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ในปี ๒๔๕๐ เมื่ออายุ ๒๓ ปี ใช้นามปากกาว่า เจ้าเงาะ เอกชน และ แมวคราว

รูปแบบ

แต่งเป็นบทร้อยกรอง โดยนำฉันทลักษณ์ต่าง ๆ มาใช้สลับกันอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละตอน ประกอบด้วยฉันทลักษณ์ ๑๘ ชนิด ภาพยนตร์ ๒ ชนิด คือ ภาพยนตร์ฉบบัง ๑๖ และ ภาพยนตร์สุรางคนางค์ ๒๘

ชนิดของฉันทน์ที่ใช้ในการแต่ง

กมลฉันทน์, ภาพยัฉบัง, จิตรปทาฉันทน์, , โตฎกฉันทน์, ฤชงคประยาตฉันทน์, มาณวกฉันทน์, มาลินีฉันทน์, วสันตติลกฉันทน์, ว่างส์ฎฐฉันทน์, วิชชุมมาลาฉันทน์, สัททูลวิกกีฬิตฉันทน์, สัทธราฉันทน์, สาลินีฉันทน์, สุรางคนางค์ฉันทน์, อินทรวีเชียรฉันทน์, อินทรวงศ์ฉันทน์, อีทิสังฉันทน์, อุปชาติฉันทน์, อุปัฎฐิตาฉันทน์ และอุเปนทรวีเชียรฉันทน์
อนึ่ง แม้จะใช้ภาพยัฉบัง แต่ก็ยังจัดในหมวดของฉันทน์ได้ ทั้งนี้ภาพยัฉบังที่ใช้ในเรื่อง กำหนดเป็นคำครุทั้งหมด

ที่มาของเรื่อง

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เกิดวิกฤตการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมือง นายชิต บุรทัต จึงได้แต่งเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เพื่อมุ่งชี้ความสำคัญของการรวมกันเป็นหมู่คณะ เรื่องสามัคคีเภท เป็นนิทานสุภาพচিত ในมหาปรินิพพานสูตร และอรรถกถาสุมังคลวิลาสินี ที่ฉนิกายมหาวรรค ลงพิมพ์ในหนังสือธรรมจักษุ ของมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเรียบเรียงเข้าชบาบาลี

จุดประสงค์ในการแต่ง

นายชิต บุรทัต อาคัยเค้าคำ
แปลของเรื่องสามัคคีเภทมาแต่งเป็น
คำฉันท์ เพื่อแสดงความสามารถใน
เชิงกวีให้เป็นที่ปรากฏและเป็น
พินัยกรรมประดับบ้านเมือง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

ภุชงคประยาต ฉันท ๑๒

ทิวชงค์ชาติฉลาดยล

กษัตริย์ลิจฉวีวาร

เหมาะแก่การณจะเสกสรร

มล้างเหตุพิเฉทสาย

คะเนกลคะนึ่งการ

ระวังเหือตระแวงหาย

ปวัตน์วิญจโนบาย

สมัครสนธิ์สโมสร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

ณวันหนึ่งลฤงกา

กุมารลิจฉวีวร

ตระบัดวัสสการมา

ธเกล้งเชิงญกุมารฉัน

ลฤหองหับรโหฐาน

มีลี้ลับอะไรใน

ลศึกษาพิชากร

เสด็จพร้อมประชุมกัน

สถานราชเรียนพลัน

สนิทหนึ่งพระองค์ไป

ก็ถามการณ ฌ ทันใด

กถาเช่นธปุจฉา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

จะถูกผิดกระไรอยู่
และคู่โคก็จงมา
กุมารลิจฉวีขัตติย์
กลีกเขากกระทำคือ
ก็เท่านั้นธเชิญให้
ประสิทธิ์ศิลป์ประศาสน์สาร

มนุษย์ผู้กระทำนา
ประเทียบไถมิใช่หรือ
ก็รับอรรถอออื่อ
ประดุกคำพระอาจารย์
นิวัตในมิช้านาน
สมัยเล็กลุเวลา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

อุรสถิจฉวีสรร
และต่างซักกุมารรา

พระอาจารย์สิเรียกไป

อะไรเธอเสนอตาม

กุมารนั้นสนองสา

เฉลยพจน์กะครูเสา

พชวณกันเสด็จมา

ของคั้นจะเอาความ

ณข้างในธไต่ถาม

วจีสัตย์กะสำเรา

รวากย์วาทตามเลา

วภาพโดยคดีมา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

กุมารอื่นก็สงสัย

สหายราชธรรณนา

ไฉนเลยพระครูเรา

เลอะเหลวนักละล้าวนนี้

เถอะถึงถ้าจะจริงแม่

แนะชวนเข้าณข้างใน

มิเชื่อในพระวาจา

และต่างองค์ก็พาที่

จะพูดเปล่าประโยชน์มี

รผลเห็นบเป็นไป

ธพูดแท้ก็ทำไม

จะถามนอกบยากเย็น

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

ชะรอยว่าทิจาจารย์
รหัสเหตุประเภทเห็น
และท่านมามุสาวาท
พิจจริงพยายาม
กุมารราชมิตรผอง
พิโรธกาจวิวาทการณ์

ธคิดอ่านกะท่านเป็น
ละแน้ชดถนัดความ
มิกล้าอาจจะบอกตา
ไถลแสรังแถลงสาร
ก็สอดคล้องและแคลงดาล
อุบัติขึ้นเพราะชุ่นเคือง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

พิพิธพันธไมตรี
กะองค์นั้นก็พลันเปลือง

ประดามีนิรันดรเนื่อง
มลายปลาตพินาศปลงๆ

มาณวก ฉันท์ ๘

ล่วงลุประมาณ
หนึ่งณนิยม

กาลอนุกรม
ท่านทวิซงค์

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

เมื่อจะประสิทธิ์

เชษฐารองค์

เธอจรตาม

โดยเฉพาะใน

จึงพฤตมิถาม

ขอธประทาน

วิทยะยง

เอกกุมาร

พราหมณ์ไป

ห้องรหฐาน

ความพิสดา

โทษะและไซ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการประราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

อย่าตีและหลู่

เธอน่ะเสวย

ในทึนนี้

พอเหตุทัย

ครูจะเฉลย

ภักกะอะไร

ดีฤโฉน

ยิงละกระมัง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

ราชรถก็เล่า

ตนบริโภาค

วาทะประเทือง

อาคมยัง

เค้านประโยค

แล้วขณะหลัง

เรื่องสิประทั่ง

ลิกขสภา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

เสร็จอนุศาสน์

ลิจฉวิหมต

ถามนยมาน

จารย์ปรา

ราชอรุส

ต่างธก็มา

ท่านพฤตมิอา

รภกระไร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

เธอก็แกล้ง

ความเฉพาจะล้าวน

ต่างบมิเชื่อ

จึงผลใน

แจ้งระบุมวล

จริงหฤทัย

เมื่อตรีโฉน

เหตุบมิสม

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสดุการประราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

ขุนมนเคือง

เช่นกะกumar

เล็กสละแยก

เกลียว บ นิยม

เรื่องนฤสาร

ก่อนก็จะ

แตกคณะกล

คบดุดุจเดิม

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

อุเปนทรวิเชียร ฉันท์ ๑๑

ทิวขันธ์เจาะจงเจตน์
กระหน่ำและซ้ำเติม
ละครึ่งระหว่างครา
เหมาะท่าทีชาจารย์
บ่อนจะมีสา
กระนั้นเสมอนัย

กลท่เหตุยุยงเสริม
นฤพัทธก่อการณ์
ทินวารนานนาน
ธ ก็เชิญเสด็จไป
รฤหาประโยชน์ไร
เสาะแสวงธเสร้างถาม

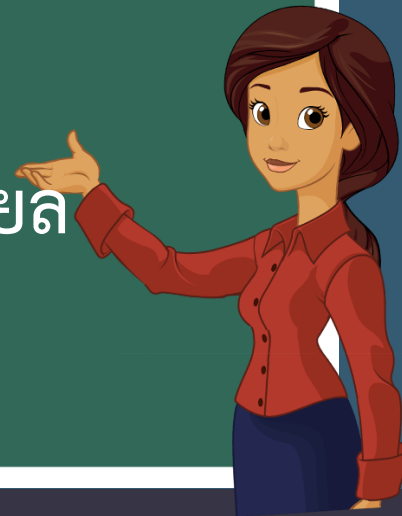

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

และบ้างก็พูดว่า
ยุบละระบิลความ
ละเมียดตีเตียนท่าน
รพัตถลัทธินา
จะแน่มิแน่มเหลือ
ณที่บมีคน

นะแน่มเข้าสดับตาม
พจแจ้งกระจายมา
ก็เพราะท่านลีแสนสา
วและสุดจะขัดสน
พิเคราะห์เชื่อเพราะยากยล
ธ ก็ควรขยายความ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

และบ้างก็กล่าวว่
เพราะทราบคดีตาม
ติฉินเยาะหมิ่นท่าน
รพันพิกลกา
จะจริงมิจริงเหลือ
ผิชอบล้าเค็ญ

น่ะแน่จะข้จะขอถาม
วจลีระบือมา
ก็เพราะท่านลีแสนสา
ยพิลึกประหลาดเป็น
มนเชื่อเพราะไปเห็น
ธ ก็ควรขยายความ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

กุมารองค์เสา

กระทุ้พระครูถาม

ก็คำมิควรการณ

ธชกเสาะสืบใคร

ทวิชแกลงว่า

ยุบลกะตุกาล

วนเค้าคดีตาม

นยสุดจะสงสัย

ครูท่านจะถามไย

ระบุงแจ้กะอาจารย์

พระกุมารโน้นขาน

เฉพาจะอยู่กะกันสอง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

กุมารพระองค์นั้น
ก็เชื่อนคำของ

พิโรธกุมารองค์

ยุครูเพราะเอาความ

ก็พ้อและต่อพิช

ลู่โทสะสืบสน

ธ มิทันจะไตร่ตรอง

พฤตมิครุและวู่วาม

เหมาะเจาะจงพยายาม

บ มิดีประเดตน

ทุรทีฐิมานจน

ธิพิพาทเสมอมา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(วัสสการพราหมณ์เริ่มทำอุบายทำลายสามัคคี)

และฝ่ายกุมารผู้
ก็แห่งประดารา

พระราชบุตรลิจ
ณกันและกันเห็น

ทะนงชนกตน
ก็หาญกระเหิมฮือ

ทิวครุมิเรียกหา

ชกุมารทิวรงค์เชิญ

ฉวิมิตรจิตเมิน

คณะห่างก็ต่างถือ

พลลั่นเถลิงลือ

มนฮึกบนึกขามฯ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

สัทธรา ฉันท์ ๒๑

ลำดับนั้นวัสสการพราหมณ์	ธกัญศิษยตาม
แต่งอุบายงาม	ฉงนงำ
ปวงโอรสลิจฉวีดำ	ริณวิรุทธก็สำ
คัญประดุกคำ	ธเสกสรร
ไปเหลือเลยสักพระองค์อัน	มิละปิยะสหฉันท์
ขาดสมัครพันธ์	ก็อาดูร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

ต่างองค์นำความมิงามทูล
แห่งธโดยมูล

แต่กร้าวก้าวร้ายก็ป้ายปาม

ทีละน้อยตาม

ฟันเฟือเขื่อนัยคณัยตน

สืบจะหมองมล

พระชนกอดิศูร

ปวัตตีความ

ลুবิทรลาม

ณเหตุผล

นฤวิเคราะห์เสาะสน

เพราะหมายใด

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

แต่ท่านวัสสการใน
เสริมเสมอไป
หลายอย่างต่างกลธชวนชวาย
วิญจโนบาย
ครั้นล่วงสามปีประมาณมา
ลิจฉวีรา

กษณะตรีเหมาะะโฉน
สะดวกตาย
พจนยุปริยาย
บ เว้นครา
สหกรณ์ประดา
ชทั้งหลาย

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

สามัคคีธรรมทำลาย
สรรพเลื่อมหาย

ต่างองค์ทรงแคลงระแวงใน
ผู้พิโรธใจ

มิตรภินะกระจ่าย
ก็เป็นไป

พระราชหฤทัยวิสัย
ระว่างกัน

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

สาตินี้ ฉันท์ ๑๑

พราหมณ์ครุรู้สังเกต
ราชาวัชชีสร
ยินดีบัดนี้กิจ
เริ่มมาด้วยปรากฏ
ให้ลองตีกลองนัด
เชิญซึ่งสำสากล

ตระหนักเหตุถนัดครัน
พจกสู่พินาศสม
จะสัมฤทธิ์มณารมณ
และอุตสาห์แห่งตน
ประชุมขัตติย์มณฑล
กษัตริย์สู่สภาคาร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

วัชชีภูมีผอง

ทุกไท้ไปเอาการ

ต่างทรงรับสั่งว่า

เราใช้เป็นใหญ่ใจ

ท่านใดที่เป็นใหญ่

พอใจใครในการ

สดับกลองกระหึ่มขาน

ณกิจเพื่อเสด็จไป

จะเรียกหาประชุมไย

ก็ขลาดกลัวบกลัวหาญ

และกล้าใครมิเปรียบปาน

ประชุมชอบก็เชิญเขา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

ปรึกษาหารือกัน
จักเรียกประชุมเรา
รับสั่งปล้ำไสส่ง
ไปได้ไปดั่งเคย

ไฉนนั้นก็ทำเนา
บแลเห็นประโยชน์เลย
และทุกองค์ธเพิกเฉย
สมัครเข้าสมาคมฯ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

อุปมาอุปไมย ฉันท์ ๑๑

เห็นเชิงพิเคราะห์ช่อง

พราหมณ์เวทอุดม

ให้วัลลภชน

กราบทูลนฤบาล

แจ้งลักษณะสา

วชชีบุรโกร

ชนะคล้องประสพสม

ธก็ลอบแถลงการณ์

คมดลประเทศฐาน

ภิเฝ้ามครโกร

สนว่ากษัตริย์ใน

วลห้ำาตลอดกัน

สามัคคีเภทคำฉันท์

(กษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวทูลพระเจ้าอชาตศัตรู)

บัดนี้ลี้ก็แตก

ไปเป็นสหฉัน

โอกาสเหมาะสม

นี้หากผิจะหา

ขอเชิญรบบาท

ธาทัพพลพี

คณะแพกและแยกพรรค

ทเสมือนเสมอมา

ขณะไหนประหนึ่งครา

ก็บได้สะดวกดี

พยุห์ยาตรเสด็จกรี

รียยุทธโดยไว

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

วิชชুমมาลา ฉันท์ ๘

ข่าวศึกเอิกอิ่ง

ในหมู่ผู้คน

แทบทุกถิ่นหมด

อกสั้นขวัญหนี

ทราบถึงบัดดล

ชาวเวสาลี

ชนบทบุรี

หวาดกลัวทั่วไป

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ตื่นตาหน้าเผือด

หลบลิ้นหนีตาย

ซุกครอกซอกคร้าว

เข้าดงพงไพร

หมดเลือดสิ้นกาย

วุ่นหัวนพรันใจ

ซ่อนตัวแตกภัย

ทิ้งย่านบ้านตน

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

เหลือจักห้ามปราม

พันหัวหน้าราษฎร์

หารือแอกัน

จักไม่ให้พล

ชาวคามลาลาด

ขุนด่านตำบล

คิดผันผ่อนปรน

มาครข้ามมา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

จึงให้ตีกลอง

แจ้งข่าวไพร่

เพื่อห่มุณี

ชุมนุมบัญชา

ป่าวร้องทันที

รุกเบียนปีศา

วัชชีอาณา

ป้องกันฉันท

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ราชาธิจฉวี

อันนีกจ้านง

ต่างองค์ดำรัส

ใครเป็นใหญ่ใคร

ไปมีสักองค์

เพื่อจักเสด็จไป

เรียกนัดทำไม

กล้าหาญเห็นดี

สามัคคีเภทคำฉันท์ (พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

เชิญเทอญท่านต้อง
ปรึกษาปราศรัย
ส่วนเราเล่าใช้
ใจอย่างผู้รัก

ขัดข้องข้อไหน
ตามเรื่องตามที
เป็นใหญ่ยังมี
รุกปราศอาจหาญ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ต่างทรงสำแดง
สามัคคีชาติ
ภูมิศลิจฉวี
บ่ขุมนุมนุสมาน

ความแข่งอำนาจ
แก่งแย่งโดยมาน
วัชชีรัฐบาล
แม้แต่สักองค์ฯ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

อินทรวีเชียร ฉันท์ ๑๑

ปิ่นเขตรมครชัต

ยั้งทัพประทับตรง

ภูธรธสังเกต

แห่งราชวัชชี

เฉยดูบรู้อีก

ฤคิตจะตอบแทน

ตียรชธำรง

นคเรศวิสาลี

พิเคราะห์เหตุณธานี

ขณะเคิกประชิดแดน

และมีนีกจะเกรงเกลอน

รณทัพระงับภัย

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

นิงเจียบสงบงำ

ปรากฏประหนึ่งใ

แน้โดยมิพักสง

ท่านวัสสการจน

ภินท์พัทธสามัค

ชาวลิจฉวีวา

บมิทำประการใด

บุรว่างและร้างคน

สยคงกระทบกล

ลูกระนี้ถนัดตา

คิยพรรคพระราชา

รจะฟ้องอนัตถภัย

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ลูกช่างประดาทา
หมุนเล่นสนุกโฉน
ครูวัสสการเส่
ปั่นป่วนบเหลือหลอ
ครั้นทรงพระปรารภ
ชานาณิกายสรร

รกกาลขว้างไป
ดุจกันจะนั้นหนอ
กลแห่ยุตีพอ
จะมีร้ายมิรานกัน
ธูระจบธจึงบัญญัติ
พทแก่ลัวทหาหาญ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

เร่งทำอุสุมภ์เว
เพื่อข้ามนทีธาร

เขารับพระบัณฑูร
ภาโรปกรณ์ตอน

จอมนาถพระยาตรา
โดยแพและพ่วงปืน

ฟุคะเนกะเกณฑ์การ
จรเข้านครบรร

อดิศูรบตีศร

ทิวรุ่งสฤษณ์ปล้น

พยุหาธิทัพชั้นธ

พลข้ามณคงคา

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

จนหมดพหลเนื่อง
ขึ้นฝั่งลู่เวสา
จิตรปทา ฉันท์ ๘

นาครธา
เห็นริปูมี
ข้ามตีสล
มุ่งจะทลาย

พิศเนืองชนิดคลา
ลิบุเรศสะดวงดาษา

นิวิสาลี
พลมากมาย
ก็ลุพ้นหมาย
พระนครตน

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ต่างก็ตระหนก

ตื่น บ มิเว้น

ท้าวบุรคา

เสียดลวน

มนอกเต้น

ตะลະผู้คน

มจลาจล

อลเวงไป

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

สรรพสกล

ตรอมমনภิ

บางคณะอา

ยังมีกระไร

มุขมนตรี

รุกเภทภัย

ทรปราศรัย

ขณะนี้หนอ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ควรรีบบาล
ต้านปะทะกัน
ชัตติยรา
ดำริจะขอ

พระทวารมั่น
อริก่อนพอ
ชสภารอ
วรโองการ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ทรงตรีเณน
โดยนยดำ
เสวกผอง
อาณัติปาน

ก็จะได้ทำ
รัฐภูบาล
ก็เคาะกลองขาน
ดุจกลองฟัง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ศัพทอุโฆษ

ลิจฉวีด้าว

ต่างธกัณเอย

ไทมอินัง

ประลุโสตท้าว

ขณะทรงฟัง

และละเลยตั้ง

ธูระกับใคร

สามัคคีเภทคำฉันท์ (พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ต่างก็บคลา

แม่พระทวาร

รอบทิศด้าน

เห็นนรโหน

ณสภาคา

บุรท้าวไป

และทวารใด

ลิจจะปิดมี ฯ

สามัคคีเภทคำฉันท์
(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

สัททูลวิกกีฬิต ฉันท์ ๑๙

จอมทัพมาครราชภูร์ธยาตรพยุหกรี

ธาสู้วิสาลี

นคร

โดยทางอันพระทวารเปิดนรนิกร

ฤรอตอรอน

อะไร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

เบื้องนั้นท่านครุวัสสการทิวชก็ไป

นำทัพชนเนนทร์ไท

มคร

เข้าปราบลิจฉวิขัตติย์รัฐชนบท

สู่เงื่อมพระหัตถ์หมด

และโดย

ไปพักต้องจะกะเกณฑ์นิกายพหลโรย

แรงเปลื้องระดมไปรย

ประยุทธ์

สามัคคีเภทคำฉันท์ (พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ราบคาบเสด็จเสด็จลุดราชคฤหุต

คมเขตบุเรศดุจ

ณเดิม

เรื่องต้นยุคติกี่แต่จะต่อพจนเดิม

ภาษิตลิขิตเสริม

ประสงค์

ปรุงไสตเป็นคติสุนทรภณจง

จับข้อประโยชน์ตรง

ตริดู ๆ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

อินทรวีเชียร ฉันท์ ๑๑

อันภูบตีรา

ไต้ลิจฉวีภู

แลสรรพบรรดา

ถึงซึ่งพิบัติปี

เหี้ยมนั้นเพราะผันแพก

ถือทิจูมานสา

ขอชาตศัตรู

วประเทศสะดวกดี

วรราชวัชชี

ทอนัตถ์พินาศหนา

คณะแตกและต่างมา

หลโทษพิโรธจอง

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

แยกพรรคสมรรคนิน

ขาดญาณพิจารณาตรอง

เชื่ออรรถยุบลเอา

เหตุหากรมากเมื่อ

จึงดลประการหา

เสียแดนไพทสุญ

ทนสิ้นบปรองดอง

ตรมลักประจักษ์เจือ

รสเล่าก็ง่ายเหลือ

คติโมหเป็นมูล

ยนภาวอาดูร

ยศศักดิ์เสื่อมนาม

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ควรมนินิยมจัด
เป็นเอกอุบายงาม
พุทธาภิณฑิต
รภัสรรเสริญสา
ว่าอาจจะอวยพา
ดีสู่ณหมู่ตน

ครุวัสสการพราหมณ์
กลงำกระทำมา
พิเคราะห์คิดพินิจปรา
ธุสมัครภาพผล
สุกภาวมาดล
บนิราศนิรันดร

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

หมู่ใดผิสามัค
ไปปราศนिरาสรอน
พร้อมเพรียงประเสริฐครัน
ผู้หวังเจริญตน
พึงหมายสมัครเป็น
ธูรท้าวณตัวเรา

คยพรรคสโมสร
คุณไร้โฉนดล
เพราะฉะนั้นแหละบุคคล
ธุระเกี่ยวกะหมู่เขา
 मुखเป็นประธานเอา
บมิเห็นณฝ่ายเดียว

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ควรยกประโยชน์ขึ้น

ดูบ้างและกลมเกลียว

ยังที่รู้มานหย่อน

อารีมีหมอง

ลาภผลสกลบรร

ตามน้อยและมากใจ

นรอื่นก็แลเหลียว

มิตรภาพผดุงครอง

ทมน่อนผจงจง

มนเมื่อจะทำไใด

ลูกก็ปันก็แบ่งไป

สุจริตนิยมธรรม

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ฟังมรยาทยัด
ร้อริษยาอัน
ตั้งมั่นณหมูเฒ่า
พร้อมเพรียงนิพัทธ์นี้
หวังเทอญมิต้องสง
ซึ่งสุขเกษมสันต์

สุประพฤตีสงวนพรรค
อุบเฉทไมตรี
พิบไร้สมัครมี
รวิวาทระแวงกัน
สยคงประสพปล้น
หิตะกอบทวิการ

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ใครเล่าจะสามารถ
หักล้างบงกชกลาญ
ป่วยกล่าวอะไรฝูง
ฤทธพลสัตว์อัน
แม้มากพิทักษ์
มัดกำกระนั้นปอง

มนอจากระรานหาญ
ก็เพราะพร้อมเพราะเพรียงกัน
นรสูงประเสริฐครัน
เฉพาจะมีชีวีครอง
พิวใครจะใคร่ลอ
พลหักก็เต็มทน

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

เหล่าไหนผีไมตรี

กิจใดจะขวายนวน

อย่าปรารถนาหวัง

มวลมาอุบัติบรร

ปวงทุกข์พิบัติสรร

แม้ปราศนิยมปรี

สละสิ้นหมู่ตน

บมิพร้อมมิเพรียงกัน

สุขทั้งเจริญอัน

ลู่โฉนบได้มี

พถยันตรายกลี

ตีประสงค์ก็คงสม

สามัคคีเภทคำฉันท์

(พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชี)

ควรชนประชุมเช่น
สามัคคีปรารม
ไปมีก็ให้มี
เนื่องเพื่อภियोจึง

คณะเป็นสมาคม
ภนิพัทธรำพึง
ผิวมีก็ค้ำนึ่ง
จะประสบสุขาลัย ฯ

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๑. การขาดการพิจารณาไตร่ตรอง นำไปซึ่งความสูญเสีย
ดังเช่น เหล่ากษัตริย์ลิจฉวี “ขาดการพิจารณาไตร่ตรอง” คือ ขาด
ความสามารถในการใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาสอบสวน และใช้
เหตุผลที่ถูกต้อง จึงหลงกลของวัสสการพราหมณ์ ถูกยุแหย่ให้แตก
ความสามัคคีจนเสียบ้านเสียเมือง

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

ในรัชกาลที่ ๒ ด้วยเหตุที่คนไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการบ้านเมืองแตกต่างกันหลายฝ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ กวีจึงนิยมแต่งวรรณคดีปลุกใจขึ้นเป็นจำนวนมาก สามัคคีเภทคำฉันท์เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนนั้น

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

นายชิต บุรทัต แต่งเรื่องนี้ขึ้น โดยมุ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของความสามัคคี เพื่อบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นมั่นคง แต่ในปัจจุบันกระแสชาตินิยมลดลง แต่ความสามัคคีก็เป็นหลักธรรมสำคัญในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ วรรณคดีเรื่องนี้จึงเป็นเนื้อหาที่มีคติสอนใจทันสมัยอยู่เสมอ

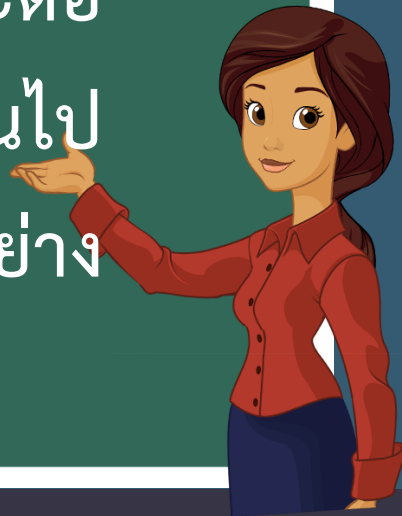
ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๒. แนวคิดของเรื่องสามัคคีเภท สามัคคีเภทคำฉันท์ เป็นนิทาน
สุภาพิตสอนใจให้เห็นโทษของการแตกความสามัคคี และแสดงให้เห็น
ความสำคัญของการใช้สติปัญญาให้เกิดผลโดยไม่ต้องใช้กำลัง

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๓. ข้อคิดเห็นระหว่างวัสสการพราหมณ์กับกษัตริย์ลิจฉวี บางคนอาจมีทรรศนะว่า วัสสการพราหมณ์ขาดคุณธรรม ใช้อุบายล่อลวงผู้อื่นเพื่อประโยชน์ฝ่ายตน แต่มองอีกมุมหนึ่งก็จะเห็นว่า วัสสการพราหมณ์นายกองตรงที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอชาตศัตรูและต่อบ้านเมือง ยอมถูกลงโทษเขียนตี ยอมลำบาก จากบ้านเมืองตนไปเสี่ยงภัยในหมู่ศัตรู ต้องใช้ความอดทน สติปัญญาความสามารถอย่างสูงจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามแผนการที่วางไว้

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

ส่วนกษัตริย์ลิจฉวีเคยใช้หลักการบริหารนิยธรรมร่วมกันปกครอง
แคว้นวัชชีให้มั่นคงเจริญมาช้านาน แต่เมื่อถูกวัสสการพราหมณ์ใช้
อุบายยุแหย่ให้แตกความสามัคคี ก็พ่ายแพ้ศัตรูได้โดยง่ายตาย

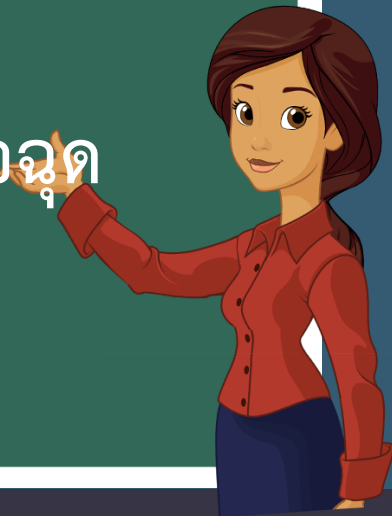
การบริหารนิยธรรม ๗ ประการ

๑. . หมั่นประชุมกันเองนิตย
๒. . พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียง
กันทำกิจที่พึงทำ

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติเอาไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมตามที่วางไว้เดิม
๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี ก็ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
๕. บรรดากุลสตรีและกุลกุมารีทั้งหลายให้อยู่ดี โดยมีถูกข่มเหงหรืออดคร่ำชื่นใจ

ข้อคิด จากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
๗. จัดให้ความอารักขา คຸ່มครอง และป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายทั้งที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แวงแคว้นและที่มาแล้วพึงอยู่ในแวงแคว้นโดยผาสุก

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

การเลือกสรรคำ

วรรณคดีประเภทฉันท์แม้จะนิยมใช้คำบาลีสันสกฤต เพราะต้องการบังคับครุ ลหุ แต่ผู้แต่งสามัคคีเภทคำฉันท์ก็เลือกสรรคำได้อย่างไพเราะเหมาะสมทั้งเสียงและความ เช่น

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๑. ใช้คำง่าย ๆ ในบางตอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ไม่ยากนัก เช่น ตอนวัสสการพราหมณ์เข้าเมืองเวสาลีซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นวัชชี

“ผูกไมตรีจิต
กับหมู่ชาวเมือง
เล่าเรื่องเคืองขุน
จำเป็นมาใน

เชิงชิดชอบเชื่อง
ฉันท์อัชฌาสัย
ว่าวุ่นวายใจ
ต่างแดนตน”

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๒. ใช้คำที่ก่อให้เกิดความรู้สึก เช่น ตอนพรรณนากองทัพของ
พระเจ้าอชาตศัตรู

“แรงหัตถ์กวัดแกว่งซึ่งสรรพ คัสตราวุธอัน
วะวาบวะวาวขาวคม”

คำ วะวาบวะวาว ก่อความรู้สึกให้ผู้อ่านนึกเกรงขามได้ดีมาก

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๔. การเพิ่มสัมผัส คำประพันธ์ไทยนิยมสัมผัสมากแม้ว่าฉันท์จะเป็นคำประพันธ์ที่ไทยรับมาจากอินเดียซึ่งแต่เดิมไม่มีสัมผัส เราก็กเพิ่มสัมผัสนอกเข้าไปเพื่อให้ไพเราะยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเพิ่มครุ ลหุเข้าไปในกาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ ทำให้เกิดลีลาคึกคักเหมาะสมกับท้องเรื่อง เช่น ตอนบรรยายการจัดกองทัพของพระเจ้าอชาตศัตรู

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

ณหน้าและหลัง
ละหมู่ละหมวด
ประมวลกะมา

“สะพริบสะพรั่ง
ณซ้ายและขวา
ก็ตรวจก็ตรา
ลีมากประมาณ”

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๕. การใช้โวหารภาพพจน์ คือถ้อยคำที่กวีเรียบเรียงอย่างใช้โวหารไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะต้องการให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการคิด เข้าใจและรู้สึกอย่างลึกซึ้งตามผู้แต่งไปด้วย โวหารภาพพจน์ในสามัคคีเภทคำฉันท์มีหลายตอน เช่น

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๕.๑ การเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย ได้แก่ การนำของสองสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกันมาเปรียบเทียบกันโดยมีคำว่า ดุจ เหมือน คล้าย ปาน ประหนึ่ง เป็นคำเชื่อม สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบเรียกว่าอุปมา สิ่งที่ได้รับเปรียบเทียบเรียกว่าอุปไมย เช่น การกล่าวถึงความรุ่งเรืองของ
แคว้นมคธ

“เมืองท้าวสีเทียบทิพเสมอ
เมืองท้าวทะเลสมบุรณไพ

ภาพเลอสุราลัย
บุลมวลประการมา”

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

วัสสการพราหมณ์เปรียบน้ำพระราชหฤทัยกษัตริย์ลิจฉวี

“เมตตาทयाลกุศุภกรรม

สรรเสริญเจริญพระคุณสุน

เปรียบปานมหรณพหนี

ร้อนกายกระหายอุทกยาม

เอิบอิมกระหยมหทยคราว

ยังอุณหมุญจนะและเป็น

อุปถัมภการุณย์

ทรพูนพิบูลงาม

ทะนุที่ประทั้งความ

นรหากประสพบเห็น

ระอุฝ่าวก็ฝ่อนเย็น

สุขปีติดีใจ”

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

๕.๒ การเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ ได้แก่การเปรียบเทียบโดยนัย ไม่กล่าวเปรียบเทียบตรง ๆ อย่างอุปมาอุปไมย แต่ผู้อ่านก็พอจะจับเค้าได้จากคำที่ผู้แต่งใช้ เช่น ตอนวัสสการพราหมณ์กล่าวเปรียบเทียบทหารของแคว้นวัชชีกับทหารของแคว้นมคธ ว่า

“หิงห้อยลิแข้งสุริยะไหน จะมิน่าชีวาลาญ”

ผู้อ่านย่อมจะเข้าใจได้ว่าหิงห้อยนั้นหมายถึงกองทัพมคธ ส่วนสุริยะนั้นหมายถึงกองทัพวัชชี

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของสามัคคีเภทคำฉันท์

ตอนพระเจ้าอชาตศัตรูทรงเปรียบเทียบการแตกสามัคคีของ
กษัตริย์ลิจฉวี ว่า

“ลูกช่างประดาทา
หมუნเล่นสนุกโฉน

รกกาลขว้างไป
ดุจกันฉะนั้นหนอ”

แบบฝึกหัดทบทวน

๑. ข้อใดเป็นแก่นหลักของเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์

๑. โทษของการแตกสามัคคีนำหมู่คณะไปสู่ความฉิบหาย

๒. การใช้ปัญญาเอาชนะศัตรูโดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ

๓. การรู้จักใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงานทำให้งานสำเร็จด้วยดี

๔. การใช้วิจารณ์ญาณใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดย่อมเป็นผลดี

๒. การกระทำของวัสสการพราหมณ์ตรงกับสำนวนไทยว่าอะไร

๑. เห็นขี้ดีกว่าไส้

๒. ไส้คิก

๓. เกลือเป็นหนอน

๔. น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย

๓. “หวังพระฤทัยใคร่กรี-
กระทำประยุทธ์ชิงชัย
ครั้นทรงดำริตริไป
มนัสมิแน่แปรเกรง”

ฉันทน์บทรนี้แสดงออกถึงอุปนิสัยอย่างไร

๑. ขี้ขลาด

๓. ไม่กล้าตัดสินใจ

ธาทัพโยธี

กลับยั้งหยั่งใน

๒. จิตใจรวนเร

๔. คิดอย่างรอบคอบ

๔. ต่อไปนี้ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไทย

๑. บราลีพิลาศศุภจรรยา

๒. ทางหงส์ผจงพิจิตรงอน

๓. ซ่อฟ้าตระการกลจะหยัน

๔. วมัญจบรรจถรณ์

๕. ข้อความต่อไปนี้ มีรสวรรณคดีตามข้อใด

สามยอดตลอดระยะระยะยับ

วะวะวับสลับพรรณ

ข้อฟ้าตระการกลจะหยัน

จะเยาะยั่วที่ข้มพร

บราลีพิลาศศุภจรูญ

นภศูลประภัสสร

หางหงส์ผจงพิจิตรงอน

ดุจกวัจนภาลัย

๑. เสารจนี

๒. นารีปราโมทย์

๓. พิโรธวาทัง

๔. สัลลาปังคพิสัย

ภาษาไทย
กับครูพี่ต๊ต

